

IRIS DOMESTICA.

IRIS SYLVESTRIS.

Iris. IRIS.

CAP. I.

Iris à cœlestis arcus similitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, sed maiora, latiora, & pinguiora. Flores † in summitate cuiusque caulis, æqualibus inter se spatijs distant, incurui, varij: siquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei, aut cærulei conspiciuntur: qua diuersi coloris specie, quædam cœlestis arcus imago representari uidetur. Radices subiacent geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ frustatim dissectæ, in umbra siccantur, & traiectæ lino reconduntur. Melior est Illyrica, &

40 Macedonica: & inter has laudatissima, quæ mutila ferè, & densa constat radice, frangenti contumax, subrufo colore, gustu amaro, odore perquam grato, & syncero, ita ut nullum prorsus situm redoleat: quæ dum tunditur, sternutamenta mouet. Secundum locum habet Africana, candicans, gustuque amara. Terebines in vetustate sentiunt; tunc tamen odoratiores reddi solent. Vis omnibus ex-
 50 calfactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum, qui ægrè reijciuntur, crassitiem digerunt: bilem, crassamque pituitam ex hydromelite drachmis septem epotæ purgant: somnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eadem potæ ex aceto auxiliantur serpentium ictibus, lienosis, conuulsis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura effluit: menses ex uino potæ pellunt. Decoctum earum, sceminarum sotibus utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis uenarum spiracula: ischiadicis infunditur: fistulas, ac sinus carne explet. Radices ex melle glandis modo subditæ, partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ, strumas, veteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque vlcera replent, & cum melle purgant: nudata ossa corpore operiunt: doloribus capitis cum aceto, & rosaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo veratro, & duabus mellis partibus, lentigines & vitia cutis in facie à sole contracta emaculat. Pepsis, malagmatis, & acopis inferuntur. In vniuersum magni ad omnia vlus.

IRIS in uniuersum satiuæ est, & syluestris. Hæc duorum est generum: altera satiuæ, & uulgari similis, folijs latioribus, flore, caule, radiceque paulo minoribus. ALTERA folijs gladioli longioribus: radice tenui, lignosa, geniculata, subrufo, modoraque; caule breui: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Constat hic folijs nouem purpureis, quorum extrema, superiore tantion parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre existimantes. In quorum sententiam etsi iam pridem deuenim; tamen longè aliter rem se habere postmodum cõperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quòd genere, uel specie à nostrate differat,

Iridis generis, eiusque consideratio.

b 3 ferat,

IRIS SYLV. ALTERA.

Opinio repro-
bata.

Plinij contra
dictio.

Iridis vires p-
ter traditas à
Diosc.

Iris cognomē
to astragali-
tis.

ferat, sed quod cæli, soliq; illius convenientia, præstantioribus polleat facultatibus: ut absinthium, quod in Pontio nascitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cydadibus insulis: costus, qui in Arabia: crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Troglodytas, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote selectissima, præstantissimaq; proueniunt. Id enim aperte testatur grauisimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaq; herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse: petroselinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen e Iudæa aduectum, item & opobalsanum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, eum priuatim de unoquoque loquimur, ne omittemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophrastus lib. I x. cap. VII. de historia plantarum, sic inquit. In Europa nihil præter Irim inueneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad septentrionem sita. Verum loci à locis differunt, ita ut producere meliorem possint. Quibus palam est, Illyricam Irim non genere, & facie, sed uiribus tantum à nostrate distungi. Satiua (ut arbitror) ex agresti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleræque, cultu tamen uegetior grandiorq; effecta. Seritur iam & altera, quam flore & folijs minorem esse diximus, quæ etiam in hortis frequens est, tum ipsius floris amœnitate, tum odoris præstantia, tum etiam quod nouis floribus delectentur homines. adeo ut iam tot satiuæ, quot syluestris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domesticam reperiri, quod scripserit Theophrastus loco ante citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed is, meo quidem iudicio, decipiuntur. quandoquidem Theophrastus eo in loco non de omni in uniuersum Iride differit, sed de Illyrica tantum: quæ cum loci ac exiti clementia in Illyrico tractu optima sponte proueniat, non est necesse, ut colatur. Præterea cùm hodie Iris domestica passim in Italiæ hortis læta, uirens, pulchraq; spectetur: syluestris autem in plurimis montibus sponte nascatur, floribus & folijs satiuæ longè minoribus, radice tenuiore, breuiore, & aridiore; nulli quidem absurdum uideri debet, si nos utranque depingi curauimus. Quinetiam compertum habeo, ueteres quoque Iridis syluestris mentionem fecisse, non solum Marcelli medici auctoritate cap. x xiiii. qui præterea Irim domesticam cultamq; illis fuisse ostendit; sed Galeni testimonio. is enim Iridis syluestris meminit lib. x. de comp. medic. secundum locos, dum nephriticis compositiones ab Asclepiade conscriptas recenset. Syluestris utriusque generis plurima oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & Iapidie collibus inter saxa, odore non ingrato: quauis etiam ambas uiderim in campestribus non longè à Sontij ripis. Est præterea in satiuarum genere, quæ flores niuei candoris proferat (hanc in pluribus Hetruriæ locis uidimus) cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam frè æquat. Iridis meminit Plinius lib. x xi. cap. vii. sic inquit. Iris radice tantum commendatur, unguentis, & medicina nascens. Laudatissima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis, & Narone. Proxima in Macedonia: longissima hæc, & candidans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuq; amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrusa. Et cap. xx. eiusdem libri: Iris rufa (inquit) melior est, quàm candida. Quibus in locis sibi manifestè repugnare uidetur Plinius: quod superius raphanitem, quæ candidat, rhizotomo, quæ rufescit, anteposuerit, hic uerò contrà. Dioscoridi præstat, quæ subruso constat colore, qualis Plinio rhizotomos. Caterum (si Theophrasto, & Plinio credamus) non omnis Illyrica præstat, sed quæ tantum in syluestribus nascitur. siquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbat, quod subinde staccescens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quomam recenti Illyrica destitutumur, è nostrate elicitur, ducitq; abunde aquas. Excalfacit Iris ordine secundo completo, uel tercio inchoante, & pariter siccatur. Atque præter uires, quas illi adscribit Dioscorides, alijs pluribus pollet. quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radice decocto iisdem foueantur. coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, reserat, expurgat, & deiecit: uulnerarijs medicamentis immixta sarcotica est. Radicis expressus succus bilem stauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorrhoidas fetu elicit. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur uenenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirificè purgat: uentriculo tamen nocet, eion per se tantum bibitur. ideoq; à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admixta mulsæ, & Indica nardo. Reperto quodam esse Iridis genus, quæ Astragalitis cognomine dicitur. Id enim ostendit Galenus lib. i. de compositione medicamentorum secundum locos cap. primo ex Sorano transcribens: item Aëtius lib. xiii. cap. iiii. qui quibusdam in emplastris Irim astragalitidem imponunt. Veruntamen cùm antiquorum, uel recentiorum rep. rim neminem, qui in simplicium medicamentorum libris huiusce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, sanè non habeo. Cæterum

10

20

30

40

50

terum

terium Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim astragalitem, & astragalum idem esse existimat: hoc argumento ductus, quod Plinius Iridem duplicem esse tradiderit; alteram, quæ raphanitis à similitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cum astragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem astragalitem Astragalum esse coniecit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, astragalum intelligi censet. Sed mea quidem sententia rectius fortasse rem hanc explicasset, si per eam Iridem, quæ à similitudine raphanitis uocatur, astragalitem ideo designari dixisset, quod ut astragalus, raphani modo radicem gerat: siquidem Plinio Iris raphanitis astragalus non est, sed altera Iridis Illyricæ species. Quamobrem ita Iridem astragalitum à Galeno cognominatam esse putauerim, quod radice referat astragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta est, quod radice raphanum repræsentet. Iridem memoriæ proditam fuisse Galeno in libris simplicium medicamentorum sanè nusquam reperi: tamen si libro primo de antidotis eius postmodum meminere his uerbis. Andromachus rosas Iridem Illyricam adiungit. quæ uerba non frustra, negligenterq; excipienda sunt, ueluti nec cum alijs medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulo post differentes, quid quoq; in genere optimum sit, demonstrabimus. Polium ergo, & chamædrys Romanæ afferuntur, natis in Italia paulo meliora. in aliquot siquidem Italiæ locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, sed sicuti sæpe contingit, æstiuo tempore simile. Quod si ueris constitutio sicior obuenerit, multa, quæ in Italia nascuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædrys, chamæpitys, hypericum, gentiana, thlappi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quod ad Irim pertinet, secus se res habet: si enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romanæ affertur, Illyricæ comparatur, tantum ipsi cedit, quantum cadauer uiuo corpori: non tamen alijs in gentibus orta tam multum ab Illyricæ degenerare Iris uidetur. Irim igitur, uelut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum est, quod proprium sui generis odorem uehementissimum habet, qui quidem ex multorum inspectione manifestus unicuiq; sit. Ac de gustu quidem perceptis qualitatibus eodem modo censendum est: id enim optimum medicamentum esse constat, in quo id, quod suo generi proprium est, exuperat: pessimum uerò quod sui generis alijs & tenuius, & exilius est. Meliora nanque sunt omni in specie, quæcunq; nec rugosa, nec exilia fuerint: sicut quæ conuenientem sibi magnitudinem excessere, peiora sunt ijs, quæ bene nutritam, & adstrictam habent substantiam. Quamobrem, ut dixi, multa sepius inspexisse operæpretium est, & maxime optima, & quæ longo iam tempore sui experientiam ipsis nascendi initijs præbuere, quæq; uno ore à peritis medicæ materiæ sunt commendata. Omnes igitur herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse. hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἰρις, Latinis item Iris nominatur: Arabibus, Asmeni iuni, siue Aierfa: Italis, Iride, Giglio azzurro, aut Giglio celeste: Germanis, Blauu gilgen, Blauu schuuertel, Veiel uurtz, Himmel schuuertel: Hispanis, Lirio cardeno: Gallis, Glaioul, aut Flambe.

Iridis mentio ex Gal. no.

Nomina.

ACORVM.

† Malui hoc in loco Marcelli interpretationem sequi, quem admodum alibi quandoq; facturum sum, quam Ruellij, cui non semper additus ero: quod in aliquot Græcis codicibus legatur Ἰρις καὶ λαι, quæ uox in summitate cuiusq; caulis significare uidetur: quodq; natura in planta ipsa illud manifestè demonstrat.

Ἀκοριον. ACORVM. CAP. II.

ACORVM folia iridis habet, angustiora tamen: radices non dissimiles, complicatas, non in rectum, sed obliquum actas, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratis. Optimum est densum, candidum, plenum, carie non exesum, odoratum: cuiusmodi Colchidicum, & Galaticum, quod aspletion dicunt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodest lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: item torminibus, vullis, ruptis. lienem absomit: urinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur: insidentibus ad mulieres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines succo discutit. Antidotis radix magno usu commiscetur.

FECIT diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hæcenus non in Italia solum, sed in quocunq; terrarum loco, ubi sepulchrorum, & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quædam radix successerit, quæ passim in palustribus, & uliginosis locis inutilis, & inodora plurima nascitur. eo sanè argumento, quod folia, & radices iridis proferat; quæ uis hæc colore rufa, illa uerò iridis longiora spectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usque æuum legitimi Acori mittere

Acori consideratio.

ACORVM FALSVM.

Brafuoli error.

Fuchsj error.

Acorum legitimum.

dere possunt, quod eadem aliqua ex parte subalbicent, ut de Acori radicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quam extra non obscure rufescunt. Quod autem gustu sint acri, atq; mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, alijs non concurrentibus notis: praesertim cum Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangae modo linguam adurens. Brafuolum secutus est Fuchsius medicus clarissimus. is, cum sibi nimis pumilae uiderentur prioris galangae radices, quam ut Acori radices referrent, atque propterea Brafuoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus commentarijs, alteram crassioris galangam, quae iam pridem in Italiam fertur, Acorum esse contendit. Verum si animaduertatur, quod ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quam quod haec dictio $\nu\omega\lambda\epsilon\upsilon\kappa\omicron\upsilon\varsigma$ designet, quae albicantes, & non rubentes denotat, facile palam fiet, quod una cum Brafuolo ipse quoque aberrauerit. Sed praeter haec ijs etiam refertur Galenus lib. vi. de simp. med. facult. quod asserat Acori radicem gustui non modo acrem esse, sed etiam subamarum: quae tamen modica amaritudo neque in hac, neque in illa reperitur galanga: etsi inualidis quibusdam argumentis suo ultimo examine contendat Brafuolus, quod galanga praeter acerrimam facultatem etiam sit amara. sed uereor, ne is tunc bile perfusus suam degustauerit galangam. Comprobatur praeterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio: qui, cum sciret non parum discriminis inter has radices esse, de ijs seorsum egit per propria capita, utpote de rebus genere & facultate diuersis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis. siquidem is in compositione aureae Alexandrinae & Acorum, & galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diuersa. His itaque tum rationibus, tum auctoritatibus adductis, a Brafuolo, & Fuchsj diuersus esse cogor. Nec equidem intellexim unquam, quomodo factum sit, quod galanga maior, quae a minore non genere, & facultate, sed tantum specie differt, cum primum haec e Syria aduecta est, in Acorum se commutauerit. sed qui haec intelligunt, dijudicent. Ceterum, ut dicam quid haec in re sentio, crediderim ego una cum Manardo Ferrariensi, alijsq; nonnullis huius aetatis in simplicium medicamentorum facultate doctissimis uiris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modo seplasia, sed omnes in uniuersum falso Calamum odoratum uocant. Si quidem radices primum iridi persimiles sunt, geniculis distinctae, reflexae, subalbidae, acres, odore praestantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamarae. insuper & folia, quae integra ad nos una cum radicibus (ut haec pictura demonstrat) e Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferme iridis. Ad haec ut Aeniponti (Germani Ispbruch dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Ioannes Merula, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim calamum aromaticum uocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur: folijs iridi emulis: flore etiam simili, colore rosco purpurascete, nulla ex parte uario: caude iridis longiore gracilioreq; a quo tamen nullus exoritur calamus: uocaturq; ab incolis suo idiomate Tartarschi zelij, id est, herba Tartarica, quod forsasse a iacinis Tartaris in Lituaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriae recte proditum est lib. xxv. cap. xlii. optimum id esse Acorum, quod ex Ponto aduehitur. Pons enim his Tartaris se re iungitur, qui ultra Lituania inhabitant,

10

20

30

40

50

inhabitans, ubi apud probatissimos auctores nusquam legitur, odoratum calanum oriri. Quamobrem non potui non maxime Brasauolum admirari, quod sibi tam facile persuaserit, vulgarem calanum legitimum, & odoratum calanum esse, à Dioscoride, Theophrasto, Galeno, & Plinio non in radicem, sed in arundinum genere descriptum. nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea est fistula, non autem radix. Sed de his hæcenus. Acori meminit Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facult. sic inquit. Acori utimur radice, quæ gustu acris est, & modice amara, odoreq; non iniuicunda. Vnde constat, quod facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lentes induratos iuuet, tum ceratoidis crassitatem detergeat, simulq; extenuet. Sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertij in utroque, in calfaciendo scilicet, & desiccando. Hæc Galenus. Sed quando hic aliquid dicere de

Acori uires ex Galeno.

10 Galanga occurrerit, eum à Dioscoride, alijsq; antiquioribus Græcis nihil de ea memorie proditum sit, differam ego de hac, quæ à Mauritanis, & alijs sum consecutus. Est itaque GALANGA duplex: maior altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodijs quibusdam reflexa, odorata, sapore admodum acris, adeo ut mansa piperis, & gingiberis modo linguam, & fauces exurat, odore formaq; cypero similis. quapropter quibusdam cyperus Babylonicus dicitur. In Italianam namq; tam ex Memphi, quam ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit grauis, densa, saturatè rufa, odorata, & gustu acerrima: Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices contorquentes, aceto, & pipere macerent, & pro Galanga uenditent. uerim fraus facile deprehenditur: quippe abraço exteriori cortice, nulla in radicis substantia acridinis nota, nullusq; galangæ sapor percipitur. At maior, tamesi longè crassior sit radix, ignauior tamen est, & uiribus infirmior, colore etiam diluitor, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccat ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit: si tamen à frigore, uel flatu proueniant. Naribus admota frige facto cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitationem, si è plantaginis succo bibatur: cæliacos sanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodest flatuosis uteri affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. in summa frigidis morbis omnibus succurrit. Ceterum omnino explodenda est Monachorum in Mesue scribentium opinio, qui contra Brasauolum & Fuchsum quasi uelle uidentur, Galangam potius odoratum iuncum esse, quam Acorion. quod tamen planè falsum omnibus iam compertum esse non dubitanus. Quod Græce ἀκορον, Latine etiam Acorion appellatur: Arabicè, Vage, seu Vgi: Italice, Acoro: Vulgo medicorum & seplasiariorum Calamus aromaticus.

Galange consideratio.

Monachorū opinio falsa.

Nomina.

ΜΗΟΝ.

MEON.

CAP. III.

30

40

50

MEON, quod Athamanticum uocant, in Macedonia, & Hispania plurimum gignitur, anetho folijs & caule simile, sed eo crassius: binum ferme cubitorum altitudine attollitur: sparsis in obliquum, rectumq; radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Quæ seruescunt ex aqua, uel tritæ citra coctionem, præclusorum renum, uelicæque fæctæ uitia potu leniunt: urinae difficultati medentur: stomachi inflationes discutiunt. Torminibus, affectæ uulua, articularum doloribus, atque fluxionibus pectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per mēstrua pellunt, defelsionibus seruescunt: infantibus autē illitæ imo uentri, urinas mouent. Quod si plus quam deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Meon plantæ descriptio.

CREDIDIMVS superioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò aliunde aduehi: primum quod Mei uicerentur seplasiarj quibusdam albicantibus radicibus, sapore pastinacæ simili: deinde quod etiam Plinij tempore rarum esset in Italia. quippe qui scripserit non seri in Italia Meon, nisi à medicis, ijsq; admodum paucis. Quod procul dubio indicare uidentur, usque ad Plinij æuam peregrinum in Italia fuisse Meon. Sed cum herbariorum quorundam diligentia, quedam nuper reperta sit planta quæ folijs constat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq; sparsis, grauius odoratis, acrisq; quam legitimum esse Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne uidear mordicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eorum sententiam deueniam: tamesi in contrarium aliqua sese offerat ratio, quod scilicet huiusce plantæ radices odorem non usque adeò gratum spirent, sed quãdantenus grauius oleant, nec tenues cernantur, ut Dioscorides inquit. Plinius Meo folia aniso similia reddidit, uocum fortasse similitudine deceptus. siquidem Dioscorides anethi folijs Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quod ab

Mei consideratio.

Circulus per seplasiarj.

Mei vires ex Galeno. ab Athamante Aeoli filio inuentum sit, uel quod præstantissimum in Athamante Phibitidis proueniat. Meminit Mei Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Mei radices peritiles sunt, calidæ tertio ordine, sicca secundo: proinde urinam, mensesq; ciere uolentes hoc utuntur pharmaco. Sed si plusculum sumatur, capiti dolorem mouet, utpote cum plusculum sit calidum, quam siccum. quippe quod eius caliditas humiditatem erudiuorem etiãnum, & flatuosiore ad caput deferat, atque ita ipsum afficiat lædatq;. Μῆον ita Græcis uocatum, Latinis Meum dicitur: Arabibus, Mu: Italis, Meo: Germanis, Baer uurtz, seu Hertz uurtz: Hispanis, Pinillo.

Κύπερος.

CYPERS.

CAP. IIII.

Cyperus generi, & consideratio.

Curcuma cyperi genus.

Lectio Serapionis deprauata.

CYPERS, quem aliqui erysiceptrum, ut aspalathum appellant, folia fert porraceis proxima, sed longiora, & exiliora: caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, angulosum: in cuius cacumine minuta folia cum semine exoriuntur: radices, quarum in medicina est usus, cohærentes inter se, oleis oblongis similes, aut rotundæ, nigro colore, suauis odore, amaro gustu. In lacunosis, palustribus, & cultis enascitur. Optima est grauisima, densa, fractu contumax, plena, & aspera, odoris cum quadam acrimonia iucundi: qualis est Cilicia, Syria, & quæ à Cycladibus insulis petitur. Huic calida uis inest. Venarum spiracula laxat: urinam ciet: ad calculos, aquamque subter cutem utilissimè bibitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus vuluæ, & præclusionibus fotu prodest: pellit menses. Contra ulcera oris, etiam si depascent, uorentq;, farina eius efficax est. Malagmatis calfacientibus, & unguentorum spissamentis benè adijci solet. Aliud Cyperi genus tradunt in India nasci, gingiberis effigie: quod manducatum croci uim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem psilothri uim exhibet.

TAMETSI unum tantum Cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se cohærentes oblongas referunt oleas, aut omnino rotundæ sunt; uisitur tamen Cyperus in pluribus Italiae locis, qui radicibus constat longis, geniculatis summo cespite uagantibus, colore in purpuram nigricante. Nascitur hoc Cyperi genus laudatissimum prope Timai fontes circumstantibus palustribus locis in Lapidie sinibus, galangæ uocatur (ut paulo ante diximus) persimile, non tantum facie, sed etiam odore. Commendatur etiãnum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè filipendulæ æmulis. sed non ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior est, & subamarus. Cyperi meminit Plinius lib. XXI. cap. XVIII. ubi de iuncis egit, sic inquit. Quidam etiãnum unum genus faciunt iunci trianguli, cyperon uocant. Et paulo inferius: Cyperos, ait, iuncus est, ut diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq;: folia ima porraceis exiliora, in cacumine miuuta, inter quæ est semen: radix oliuæ nigre similis, quam cum oblonga est, cyperida uocant, magni in medicina usus. Reperitur Cyperus quandoque etiam quadrangulari caule. unde non mirum, si quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celsus lib. III. cap. XXI. At Dioscorides in hac facultate præclarissimus, utranque differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, sed angulosum. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius defectu Italicum supponunt officinæ. Non desunt, qui differentiam ponant inter Cyperum, & Cypirum Plinium secuti, qui libro, & capite citatis, Cypirum gladiolum esse affirmat, Cyperum uero angulosum odoratum iuncum. Sunt tamen Dioscoridis interpretes, qui utroque uocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quod (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimam Cyperi quandoque diphthongo longam, quandoque uocali breuem Græci scribant. Est apud Plinium & cypirus arbor ocysime crescens, & pseudocypirus frutex, ut lib. XVII. cap. XIII. ipse scriptum reliquit. Ceterum id Cyperi genus, gingiberis effigie, quod India mittit, eam esse radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauritanos secus Curcumam uocant. Nempe præ se fert hæc notus sanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioscorides. quandoquidem gingiberi similis est, eius odorem ferè redolet, gustu subamarefcit, & mansa croci modo inficit. Quibus illud etiam accedit, quod depuratorijs medicamentis quibusdam immiscetur. Veruntamen sciendum est, hanc non esse Curcumam à Serapionis interprete pro chelidonio descriptam: ipse enim nil aliud pro curcuma intelligit, quam Dioscoridis chelidonium. quo fit, ut non desit suspicio erroris uel interpretis, uel scriptoris, cum curcuma neque Mauritanum, neque Græcum sit uocabulum: Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. unde palàm est, Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, ut priores tum medici, tum seplasiarj, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati. quippe cum eos lateret, cuiusnam plantæ

lentium modo compressum, usque adeo acre, ut ori tantum admotum maxime linguam, & palatum exurat, exulceretq; , ambo hac in re lapsi deprehenduntur. Nam etsi Indicum piper in hisce corniculis rosarum ferè modo suum includat semen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in uasculis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quod eum hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modo mansum, sed ori tantum admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum esse, cum dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere, quam acri. Ceterum scribit Auicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uero lentibus minora proferre. Quod cum fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori semina lentium modo nasci ait Auicenna: quæquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus fortè legertt Auicennam.

Cardamomi genera ex Plinio.

Plinius lib. XII. cap. XIII. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquit. Simile est amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. uiridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur: proximum è raso candicans: tertium breuius, atque nigrius: peius tamen uarum, & facile tritu, odorisq; prauo, quod uerius costo uicinius esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. hæcenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus. quandoquidem tam Dioscoridi, quam cæteris Græcis, unum tantum extet Cardamomi genus. In cuius defectu supponit Galenus aut myrrinum, aut cyperum. Qui præterea Cardamomi meminit lib. VII. simplicium medic. his uerbis. Cardamomum est sanè facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeo, ut nasturtium; sed quanto suauius, magisque fragrans est nasturtio, tanto & imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est uel ipsum per se illitum. Porro adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interfecit, & cum aceto ualenter psoras detergit. Cardamomum, καρδάμωμον, quod non secus Latine atque Græcè uocatur: Arabibus Cardamoni: seu Cordiumeni: Germanis, Cardamomelin.

Cardamomi uires ex Galeno.

Nomina.

NARDVS INDICA.

Νάρδος. NARDVM. CAP. VI.

Duo Nardi genera: unum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quod in Syria proueniat, sed quod montis, in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum est recens, & leue, largam gerens comam, flauum colore, perquam odoratum, ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur; montè præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, uiribus infirmius est, atque procerius adolescit, plures ferens spicas, ab unica radice comosas, vnâque conuolutas, ac grauius olentes. Montanum autem odoratius, spica breui ac mutila, odore cypero uicino, cæteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit, frutice breui, in magnas se spargens spicas, candidiore interrim medio caule, hircorum uirus supra modum redolente: quod improbat. Madefactum uendi solet. quod uitium ex eo deprehenditur, quod candida sit spica, & squalida, suæque careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, inspissationis ponderisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus infideat, & incerniculo puluerem excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent exalfactoriam, & exiccantem. Vrinam mouent: aluum potu sistunt: vuluæ profluua, fanieque apposita supprimunt. Nauseæ ex aqua frigida auxiliantur, & stomachi rosionibus, inflationi, iecinori, regio morbo, renum uitij. Aquæ autem incoctæ fotu ad infesum, vuluæ inflammationibus medentur. ad glabras oculorum genas ualent: siquidem eas ad densiorem pilum reducunt. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis, & in fictili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastillos coacta.

Nardi Indicæ & Syriacæ cõsideratio.

NARDVM officinæ Nardi spicam appellant. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non aduechi ob regionis distantiam, Syriacam opinantes esse, qua nostro æuo seplasiarij utuntur: tamen si (ut inquit Dioscorides) in Syria non oriatur, uerum ideo Syriacam dici, quod ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syrios. At cum inter Indos, & Syrios amplissima interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliæq; non nullæ, quæ ultra quatuor millia miliariorum continent, nesciuerim profectò, quoniam pacto fieri possit, ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facile respiciat, ut Nardus ea parte proueniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque mecum disquirere licuerit, eam potius à Syriacæ regione, quæ ad Indicum fluuium est, Syrii nomen sibi ascriuisse, quam à Syria. quandoquidem, si Ptolemæus uera refert, mons

in India uisitur, qui à Gange fluuio ad Syrtinem extenditur. Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cum in Syria nusquam proueniat, cumq; multa India aromata, nulla distantie habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam Aegypti confrantur: cum quibus nec temerè credendum est, quin Nardum etiam conuehant mercatores; praesertim cum certò sciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quàm in India nasci, Dioscoridis testimonio satis apertè monstratur; etsi Plinius contra scribat nasci in Syria Nardum, praeter eam quam India mittit Syriacam Dioscoridi appellatam. Ceterum Manardus Ferrariensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam esse censet. In cuius sententiam non equidem pedibus eo, etsi medicæ materiae is clarissimus fuerit indagator. quippe quoniam Venetijs pluribus in locis Nardi ingentem copiam uidi, leuis, comosæ, perquam odoratæ, cyperum redolentis, flauæ, subamaræ, & mansæ non modò linguam exiccantis, sed odorem etiam non iniucundum per os aspergentis, nulliq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioscoridis sententia explorari potest. Sed plerunq; accidit, dum per Indicum, & Arabicum mare in Alexandriam deferitur, & inde Venetias, ut ascito sibi maris humore (id nanq; facile fit, quòd Nardus sit siccissima) uel situm contrahat, uel subputrescat: unde postea amissa sua uolentia, grauius oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatam crediderim: qui si rectè perpenderit, quæ Nardi pars sit spica, atq; in emporijs, ubi numerosa, præstantissimaq; uisitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem uereor, quin aliter de ea scripisset. Verum enim uero cum planè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selectamq; & incorruptam Nardum minime nouisset, lib. VI. epist. III. scribit, Galenum de nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem, radicem quidem, non spicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur, legitima esset: sed quòd ea ipsa non sit, cognoscitur, quòd nulla odoris suauitate commendetur. Et lib. VIII. epist. I. inquit. Galenus lib. I. de antidotis in theriacæ compositione Nardi radicem tantummodo admiscet, eo quòd uiribus ipsa præstantior sit: spicam uerò paruipendit, & pro nihilo habet. Quod sanè declarat, Manardum hanc Galeni sententiam perperam accepisse, atque etiam Nardi historiam ignorasse. quandoquidem nardi radix nil aliud est, quàm spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquit. Iubet Andromachus adijcere nardum Indicam: ea uerò est, quam spicam uocant, non quòd spica sit, radix etenim est; sed quòd spicæ formam referat. Quibus palàm est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiànum declarat idem Galenus lib. IX. de compositione medicamentorum secundum locos in Philonis antidotum scribens, dum inquit. Quin & nardi ipsius drachmam unam coniiciendam censet, quam falsi nominis radicem dixit, quandoquidem spica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VI. simp. medic. de Nardo caput facturum, illud inscripsit Nardi spica, ut pote quæ pars sit in tota stirpe præstantior, minime quidem ignorans, se radicem nardi describere. Nam si sensisset, spicam à radice differre, eam planè silentio præterisset tanquam inutilem, & capiti nomen indidisset aut generaliter ab ipsa Nardo, aut à radice tantum, uti uiribus præstantiore. In hoc, ac longè maiori uersatur errore Brasauolus. siquidem suo de simplicium examine Nardi spicam non modò non esse radicem censet, sed nullius usus eam existimat, sic inquit. Venetijs spicam, caulem, & radicem emes, quanuis & ipsi adulterent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioscoridem, & Galenum magis in usu medico sunt, quàm spica: quippe folia abiicit Dioscorides; ad nos tamen spica non deferitur, sed radix. Hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioscoridis scriptis percipere potui, nunquam hactenus sum consecutus, quòd ipse ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quàm spica. Quòd autem crediderit ipse spicam in Nardo uiribus magis præstare, quàm cæteræ eius partes; quòdq; cum de Nardo scribit, tantum de spica intelligat, apertè ostendit, cum inquit. Ex nardo Syriaca dicta melior est recens, & leuis, largam gerens comam, &c. Quippe leuitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm spicæ competunt; præsertimq; cum ipsa non uacet cæteris notis, quas illi tribuit Dioscorides. Ad hæc nulli sanè incertum existimo, Dioscoridem huiusce libri initio in probandis tantum radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, ph, asari, & huiusmodi stirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, folijs, ac spicis, quæ caulium summitatibus innascantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Brasauolum ignorasse spicam ipsam esse nardi radicem: quin potius pro certo credidisse in plantæ ipsius nardi cacumine, non in radice oriri spicam, quæ tamen Galeno teste radix est, & cæteris nardi partibus præstantior. quandoquidem si aliter res se haberet, commoda longè plura radicibus ex more redderet Dioscorides, quàm spicæ. Quòd præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quàm spicam (ut asserit Brasauolus) nusquam comperitum habeo. Ceterum quanta sententiæ inconstantia Nardi historiam idem descripserit, ex suo posteriori simplicium examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facile conicitur, dum senem secum colloquentem instruit, his uerbis. Ne igitur in his montibus nardum queras, sed Venetijs spicam, caulem, et radicem emes. At sui ipsius statim oblitus uidetur non multis post lineis, cum inquit. Aliud uerò sunt spica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo facile crediderim, ipsum non modò Nardi historiam confudisse, atque etià, quòd peius est, corrupisse; sed etiam sibi ipsi, uel potius seni uerba dedisse. primum nanque ait Venetijs spicam, caulem, & radicem reperiri: mox spicam ad nos aduehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoque grauius hallucinatum inuenio: quippe qui libro & capite XII. in Nardi ipsius historia longè disideat à Dioscoride & Galeno, quin & à cæteris materiae medicæ auctoribus, dum ita scribit. Nardum si ut ex est graui, & crassa radice, sed breui, ac nigra, fragiliq; quanuis pingui, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore: folio paruo, densoq; . Cacumina in Aristas se spargunt: ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrant. hæc Plinius. Cuius doctrinam secuti, non modò Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoque pariter aberrarunt. siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum uidisse, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditæ, quàm ut Plinianam tueretur lectionem. Quòd tamen falsum esse arbitramur. Ego enim tametsi Nardi quàm plurimum in Venetijs officinis diligenter examinauerim, ac selegerim; aliud tamen, quàm spicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum existimo,

Manardi opinio reprobata.

Brasauoli error.

Plinij lapsus.

Ruel. & Hermolai error.

c quod

Dilutio cuiusdam obiectio-
nis.

quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasauolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem à caulibus, sed ab una tantum radice prouenientes: non tamen quòd alia radix uribus præstans spicis ipsis subit, sed quoniam, cum plures in radice sint spicæ, necesse est, ut basi, uel firmamento aliquo consistant, à quo originem trahant, ut in allio & lilij radicibus conspicitur. Quod pro explorato confiteri possum, cum sæpenumero Venetijs Nardi spicæ cespites uiderim, tum figura, tum etiam spicarum connexu allium referentes, ut unusquisque pro arbitrio experiri poterit. Verùm enim uero ut probè responsum sit omnibus ferè obiectio-
10 nibus, dicimus, quòd si fortè reperirentur, qui assererent illas esse proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris à spicarum basi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus uisitur, & ea propter spicas ijs adnexas non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, potest eorum obiectio facile dilui Theophrasti testimonio. Siquidem is lib. primo cap. x. de plantarum historia aperte declarat, in allio, cæpis, bulbis, lilij, ac alijs eius generis, & per consequens in spica non solum dici radices
20 ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus subiiciuntur, sed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum uoluit, quòd totum id in quauis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissime dicatur. Proinde uidetur Nardum ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. ix. cap. vii. de plantarum historia, his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè sunt, cassia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nerum, balsamum, aspalathus, styrax, iris, narta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacrymæ, alia flores. Quibus palàm est, non posse Nardum nisi inter radices recenferi, cum nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec seminis, nec tandem lacrymæ speciem præ se ferat. Quod cum rectè
30 sciisset Galenus tum lib. i. de antidotis, tum ix. de comp. medic. secundum locos, Nardi spicam radicem esse de-
clarauit. Verùm longè ab omni Nardo distat NARDVS ITALICA, quæ nostris uulgò uocatur Spigo.

NARDVS ITALICA.

LAVENDVLA.

Nardi Italicæ
genera, & ui-
res.

Cuius etiam generis ea est planta, quam aliqui uulgò appellant Lauanda, alij uerò Lauendula. adeò ut hæc femina, illa uerò mas in eo genere à quàm plurimis uocentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robustiore, albidioreq; quàm femina. Sed utraque planta fruticosa, & rosmarini modo, innumeris referta est folijs: è quorum medio iuncea exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt spicati, colore purpureo, quanuis in femina diluiores, patentioresq; odore fragrantés, uerùm usque adeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundo completo, uel tertio inchoante, uribus à Nardis omnibus nõ longè recedentibus. Conferunt omnibus cerebri ægritudinibus à frigido proueniētibus: conuulsis, resolutisq; auxiliantur: uentriculū roborant, & tecur ab infarctū liberant: quin & obstruosos lienes iuuant: uterum

rum

rum calefaciunt, & menses, & secundas educunt. Fit e floribus stillatitium oleum vitreis organis, quod proprie unguentarij uulgo uocant olio di spigo, odoris adeo acerrimi, ut cetera odoramenta superet. quo fit, ut extra officinas illud asseruent, ne moschi, ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatum suauitatem intercipiat. Nardi Indicae uires scripsit Galenus lib. viii. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Nardi spica exalfacit excessu primo, & desiccatur secundo iam completo. Composita est ex adstringente sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his constans facultatibus radix & ad iecur, & ad stomachum rationabiliter conuenit tum pota, tum extrinsecus imposita. Vrinam ciet, morsus stomachi sanat: in uentre, ac intestinis consistentes fluxiones desiccatur, ad haec & eas, quae in capite, & thorace. Valentior est uocata Indica, nigriorq; quam Syriaca uocata. *Νάρδος*, & *νάρδου σάχχης* sic Graecis dicitur, ut Latinis Nardum, & Nardus, seu Nardi spica: Mauritanis, Stumbel, aut Scubel: Germanis, Edelschembd, Vuolricchent, Spicken nardi: Hispanis, Azumbar, aut Espiga sil: Gallis, Aspic do ultramer.

Nardi Indicae uires ex Gal.

Nomina.

Νάρδος Κελτικη.

NARDVM CELTICVM.

CAP. VII.

CELTICVM Nardum nascitur in Liguria alpibus, aliungia patrio nomine appellatum: prouenitque in Istria. Exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia habet oblonga, colore in flauum languido: florem luteum. Caulium, & radicem duntaxat usus est, & odoris suauitas. vnde pridie fasciculos aqua ablueri expedit, & exempta terra, pauito solo atque humenti, subiecta charta reponere: postridie repurgare. siquidem utile, cum aceroso alienoque propter humoris uim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quae hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: nanque herba candidior est, sine caule, minus oblongis folijs, radice neque amara, neque odorata, uti uerum Nardum est. Itaque radices, atque cauliculi, abiectis folijs, triti secernuntur, uino excipiuntur, digerunturque in pastillos, & ita fictili no uo diligenter operto, asseruari debent. Laudatur maxime, recens, iucundi odoris, radice numerosa cohaerens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quae Syriacum, pollet: sed uehementius urinam ciet, & stomacho utilius est. Inflammationibus iecinoris, & felle suffusis auxiliatur. Contra stomachi inflationes, cum absinthij decocto bibitur: item aduersus lienem, renum & uesicae uitia, & uenenatos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

TANTA fuit ueterum, qui nos praecesserunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modo in ueram simplicium medicamentorum cognitionem, quae peregrina ex longinquis terrarum partibus aduehuntur, probatissimorum auctorum ope, uenire non elaborauerint; sed ne minimam quidem curam adhibuerint, communi reipublicae beneficio, ut de his saltem, quae in quam plurimis Italiae locis, ac alijs non longe distantibus inueniuntur, quicquam lucis assequerentur, ac posteris relinquerent. quin potius in suis multo uidentur negligentiores, quam in alienis. Nascitur Celtica nardus in Liguria alpibus, nascitur & in Istria, pariterq; in montibus non longe a Villaco Carinthiae oppido, & Iudemburgio Stiriae: attamen non ob id legitima in multis uisitur officinis: nec fortasse in ijs uideretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopoeae plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere coepissent. Sed id magis detestandum uidetur, quod ijs in regionibus, ubi Celtica nardus nascitur, magis hallucinantur homines, quam alibi. siquidem Genuae, quae Liguriae est ciuitas (nisi iam admoniti respiscant) alijsq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facile haberi potest, tam medici, quam seplastarij aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lauanda sic uocata, uel nostrate Nardo passim utuntur. Quae quantum in historia omnibus notis, non dicam uiribus, à Celtica nardo discrepent, quicumque primum rem optime perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditas, cum Lauandae, nostratisq; Nardi notis comparauerit, manifestum eorum lapsum facile incusare poterit. quippe Celtica nardus in breuem, exiguamq; plantam consurgit: Lauanda uero, & socia nardus magno exoriuntur caespite, ramusculis proceris, densissimisq; comantibus folijs. Illa folia fert subrubea, & flores flauo colore: haec autem folijs consurgunt incanis, floribus spicatis, & colore purpureascentibus. Illius caule, & radicibus utimur, quod hisce partibus maxime polleat: harum uero tantum flores commendantur. Quod satis clare demonstrat, quam facile decipiantur, qui tam leuibus & falsis feruntur opinionibus. Verum quatenus (ut in superioris Nardi mentione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lauandae spicae q; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere; hoc tamen eos ab errore non uindicat, qui Lauandam Celticam nardum esse contendunt. Praeterea non desunt pharmacopoeae rei herbariae penitus ignari, qui

Nardi Celticae consideratio.

Seplastariorū quorundā error.

pro Celtica nardo plantam quandam incognitam emant arbores scandentem, caule longo reflexoq; cuius folia, quæ colore subflavo constant, adeo densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, & lapidum materiam, quam aliud representent. At quod in uestiendis caulis ipsius ramusculis, eos tam dense circumdat, ut ferè spicæ effigiem præ se ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus uenditur: sed hæc haud amarescit, nec ulla odoris præstantia commendatur. Ceterum ingens legitimæ nardi Celticæ proventus habetur in Stiria Austriæ, & Carinthiæ contermina, ubi Iudemburgensia rura suis e montibus quotannis innumeros comportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia conuehunt. Siquidem (ut ferunt) Syrijs, & Aegyptijs Celtica nardus maximè expetitur, ut balmis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm misit Petrus Salicetus clarissimus medicus ex Grazio Stirie oppido: in cuius plantis & spicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Brasauolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoque iam liceat literis memoriæq; mandare, Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria prouenire; sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiam alijs fortasse locis. quippe superiore anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantum uiginti millia passuum à Goritia distat. Verùm si eo destituantur medici, commode Indicam supponere poterunt. An uerò Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius scripsere, etsi hæc inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare possim; cum tamen ea parum, uel nihil rei medicæ conferant, silentio inuoluenda duximus. quanquam eruditissimus Leoniceus non animaduertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellasse, Plinium accusat. qua in re ipse potius deceptus fuisse uidetur: quemadmodum & Fuchsius, uir alioqui nostræ ætatis clarissimus. Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamaron expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differre existimat. Plinius tamen locis separatis de utraque, tanquam herbis inter se differentibus tractauit. Neque eæ notis tantum dissident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridæ enim Celtica nardus in Liguria alpibus, atque in Istria prouenit. Plinio uerò Saliunca in Pannonia, & Noricis nascitur. Itaque Fuchsius ut Ruellij sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & ueritate defecisse, & unà cum illo errasse creditur. quandoquidem Celtica nardus Dioscoridi ἀλιόγγυτα, non ἀλιόυυκα uocatur. Meminit Celticæ nardi Galenus lib. viii. de simp. med. facult. his uerbis. Nardus Celtica iam dictis nardis similis quadantenus in genere facultatis est. Ceterum ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandam urinam, siquidem calidior illis est, sed minus adstringit. Quæ plura Græcis νάρδος κελτικὴ, Latins item Nardus Celtica; seu Nardum Celticum appellatur: Italis uerò Nardo Celtico.

Leonici, & Fuchij opinio.

Nardi Celticæ uires ex Galeno.

NARDVM MONTANVM. CAP. VIII.

MONTANVM Nardum, quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur, in Cilicia, & Syria nascitur: caule & folijs eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisque. Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastula regiæ, sed longè gracilioribus, & longè minoribus. Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quæ Celticum efficac.

Nardi montanæ consideratio.

Bras. opinio non accepta.

Nardi montanæ uires ex Gal. Nomina.

VIDETVR in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quod scripserit primùm montanam Nardum caule, & folijs esse eryngio similibus: mox prope capitis calcem eam scribat neq; caulem, neq; fructum, neq; florem proferre. Quapropter existimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facile accidisse scriptorium incuria, qui uocum uicinitate decepti κλωδὸς pro κλωδός, uel κλωδός scripserunt. Verum cum hæc dictiones ramos, uel surculos designent, quæ nomina potius arboribus conueniunt, quam herbis, sintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis; idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis uindicatus. Ceterum non crediderim ego, Dioscoridem, qui est hac in facultate facile princeps, & quem antiqua, & secuta ætas tantopere commendat, in tam paucis sui oblitum, adeoq; turpiter lapsum fuisse. quinimo nobis relinquatur suspicio, quod omnino in altera capitis parte uitium aliquod accesserit, non harum uocum uicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum est, ut hæcenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia proueniat, uel aliunde eò afferatur. Quidam tamen ex his, qui rei herbariæ dant operam, ad nos hoc anno stirpem misit, cui binæ imberabant radices asphodeli figura, sed longè minores, phu, uel nardum redolentes: adeo ut hac parte montanam Nardum pulchrè præ se ferre uiderentur. Sed quoniam folia, & caulis phu potius referebant, quam eryngium, quemadmodum & umbella, cur eam montanam Nardum fuisse comprobem, sanè non habeo: cum planè sciri non possit, an in priori, an in posteriori, an in alia huius capitis parte lateant mendæ. Itaque si forte aliquod ad manus esset medicamentum, quod Montanum nardum exciperet, supponant audacter pharmacopolæ Indicam, uel Celticam. Tametsi in suo de simplicium examine asseueret Brasauolus Ferrariensis Indicæ nardi uice montanæ plurimum ad nos afferrè e Cilicia; eamq; propriè montanam existimat, cuius passim in officinis est usus. Sed qua ratione ductus nouam hanc protulerit opinionem, ipse cerè nescio: Nardus enim montana radices habet asphodelo similes, non utique spicatas, leues, comosus, quemadmodum eà, qua utimur ex India aduecta. Nisi fortasse Brasauolus noluerit Indicam nardum ideo montanam appellare, quod in montibus oriatur. Ita quidem eius sententiam ueram esse putarem, non tamen à rei herbariæ peritis acceptam iri. Nardi montanæ uires scripsit Galenus lib. viii. simp. med. sic inquit. Nardus Montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur: sed prædictis debilior est. Νάρδος ὄρενι Græcis, Nardus montana, siue Nardum montanum Latinis, Nardo montano Italis nominatur.

† In

† In Oribasio, qui simplicium descriptiones Dioscoridi acceptas refert, legitur *ἀδύκότερον*, hoc est, candidiores, quod Nardus montana constet radicibus asphodelo non solum minoribus, & gracilioribus, sed etiam candidioribus.

† Nulla quidem dissimulanda est ratio, qua probatissimi quique scriptores ueteres à mendis, quæ eorum scripta tēporum iniuria, & multorum imperitia contraxerunt, uindicari possint. In hoc capite Dioscoridem deprauatum esse, ita ut etiam à seipso dissideat, manifestum est: in qua autem parte uitium lateat, quodq; illud sit, dubia feruntur opinioniones. Verum eisi nos quoque eius rei incertos esse antea scripsimus; nunc tamen inclinatus animus, ut in hoc loco mēdum subesse, illudq; ex malo unius uocis Græcæ intellectu ortum esse arbitremur. Siquidem uerbum *Φίγα* non profert, sed pro *συμφίγα*, id est confert, accipiendum fuit. Itaque non *οὔτε δὲ κωλός*, *οὔτε καρπός*, *οὔτε ἄνθος* *Φίγα*, ut uulgati codices habent, & legerunt interpretes, sed *οὔτε δὲ κωλός*, *οὔτε καρπός*, *οὔτε ἄνθος* *Φίγα*, hoc est, Neque caulibus, neque fructibus, neque flos confert, prodēstue, legendum esse iudicamus. Etenim radicis, utpote odoratae, usus præcipue commen datur, non aliarum partium, quæ ut odore carent, ita etiam inuiles habendæ sunt. Et certè facilis potuit esse error librarij Græci imperiti, uel potius temerarij, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco uerbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi eum alij rei herbarie studiosi, tum Gabriel Fallopius Mutinensis uir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus uon uulgaris eruditionis.

Ἄσαρον. ASARVM. CAP. IX.

ASARVM, quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant, hederæ folijs, minoribus multò, rotundioribusque: floribus cytino hyoscyami similibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, odoratis: in quibus semen acinosum. † Cauliculos habet angulosos, asperos, & molles: radices numerosas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini non dissimiles, longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam uehementer mordent. Excalfactoriam uim habet: vrinam cit: hydropicis, & uetusto coxendicum dolori prodest. Radices senis drachmis ex aqua malsa potæ, menses trahunt: & ueratri albi modo purgant. In unguenta additur. Umbrosis montibus prouenit: sed plurimū in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iustinienis agro.

NULLAM nostris temporibus officina ponunt differentiam inter Asarum, & baccharum: quinimo uno ore ferè omnes Asarum Baccharum appellant, adeo ut & nomina hæc corrumpant, & res ipsas confundant. At quantum notis, & uiribus inter se differant, his rectè iudicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum, & baccharis, ut diffusius libro tertio differemus. Asarum itaque procul dubio illa fuerit planta, quæ uulgò Bacchara falso appellatur, cum nullis ab historia dissideat notis. Ceterum Brasauolus immeritò in Plinium spiculum contorsit, cum dicat ipsum eo etià in errore uersari, ut Asarum baccharum esse existimauerit. Sed profectò nesciuerim ego, qua ratione illud Brasauolus in Plinium scripserit. quippe qui libro XXI. cap. VI. eos acerrimè arguat, qui baccharum, & syluestrem nardum idem esse contē-

Asari confideratio.

Plinij tutela aduersus Brasauolum.

dunt, his uerbis. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellauerunt: est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron uocant, cuius speciem, figuramq; diximus in nardi generibus. hæc Plinius. Quibus palàm est, Plinium seipsum à Brasauolo defendisse. Porro si etiam Plinij ætate non deerant, qui Asarum baccharum uocarent, non mirum fuerit, si in hunc usque diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseverantes ueterum nonnulli Dioscoridis Asaro eas ferè omnes facultates reddidere præter auctoris mentem, quas ipse libro tertio bacchari adscripsit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Asarum, & baccharum nomine tantum differre. Verum cum recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscoridi additum deprehensum sit, eo quòd diuersis tum libris, tum capitibus ipse de his differuerit; cumq; Serapionem uiderint de Asaro ex Dioscoride scribentem, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò accesserat præter auctoris sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Asari uires scripsit Mesues inter deiectoria medicamenta, ubi sic habet. Excalfacit Asarum ordine secundo, & siccatur tertio. Attenuat, reserat, resoluit, & prouocat; adstrictione tamen non uacat. Bibitum non modò uomitiones ciet, sed & per aluum ducit, & per urinam. Pituam, & bilem deiecit. Roboratur tamen admisto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quam bilem educit. quo fit, ut coxendicum ceterumq; compaginum dolore uexatis non obscure opuletur: præsertim si sero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris & lienis infarctus, scirrhusosq; tumores.

Asari uires ex Mesue.

Quamobrem subeuntibus cutem aquis, fellisq; suffusionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Confert item diuturnis febribus, ijsq; praesertim, quae ex contumaci infarctu proueniunt. Oleum macerationis ipsius admisto la-

Asari uires ex Galeno.

Asari meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Asari radices utiles sunt, facultate si- miles radicibus acori, intensiores tamen. Itaque ex ijs, quae de illis prodita sunt hic facienda coniectura. Hactenus Galenus. A cuius sententia (sit tamen cum uenia dictum) maxime dissentio. siquidem cum nulla in acoro deiectione sit facultas, & Asarium, ut Dioscorides inquit, Mesues fatetur, & nobis experimento compertum est, ueratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & superne, & inferne propellat, non uideo sane, cur acoro in omnibus suis fa- cultatibus tam facile comparari possit. Planta Graecis ἄσαρον ac etiam ἄσπερος ἀσπίς uocata, Latinis Asarum, & Nardum syluestre appellatur: Arabibus, Asaron: Italis Asaro, & Bacchara: Germanis, Hasel uurtz: Hispanis, Asara baccara: Gallis, Cabaret.

Nomina.

† Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed admonendum esse lectorem duximus, ea non legi in Graecis nostris codicibus, neque à Serapione referri. quod argumento est illa Dioscoridi accreuisse. Suspicionem auget re, uel potius ita esse confirmare potest Oribasius, qui Dioscoridem transcripsit, & hæc uerba non habet. Sunt tamen Graecè sic scripta: ἔχει κωλιὰ γωνιοειδῆ, ὑποτραχέα, ἀσπερά. Id est: Habens cauliculos angulosos, sub- asperos, raros.

PHV MAGNUM.

PHV PARVUM.

Φοῦ.

PHV.

CAP. X.

PHV, quod & aliqui syluestrem nardum appellant, nascitur in Ponto: folio olusatri, aut elaphobosci: caule cubitali, aut altiore, laui, cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto: floribus narcisso proximis, maioribus, tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice superius ad digiti minoris crassitudinem, ex obliquo uillosa in nigri ueratri, aut iunci odorati modum: capillamentis inuicem contextis, flauescens, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulantibus. Excalfacit: urinam mouet, si sicca potui detur. Decoctum eadem praestare potest: ad lateris etiam dolorem efficax: menses cit. antidotis inferitur. Adulteratur radice rusci admista. Sed maleficium apprehenditur: quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

Phu consideratio.

NON possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui maiorem Valerianam sic uocatam, quae passim in Italia nascitur, legitimum esse Phu asserunt. Quippe radices primum forma, odore, colore, ac cæteris in uniuersam notis ab ijs,

is, quæ sibi Phu ipsum adsciscit, haud quaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim olusatro non sunt dissimilia: hi uerò adolefcunt cubitali mensura proceriores, leues, inanes, molles, geniculati, & in purpuram uer-
gentes. Flores tamen obscuri uidentur, qui in Phu lilij, uel narcissi effigiem præ se ferunt, non autem umbellæ, uel mu-
scarij speciem, ut in maiori Valeriana uisuntur: quanquam flosculi per se omnes, qui umbellam conficiunt, forma nar-
cissios referant, in purpuram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio existimandum putauerim, hæc de floribus uerba esse
se à scriptoribus in Dioscoride deprauata. Nanque uidetur nostras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualit. atibus
adeò cum Phu conuenire, ut re uera dici possit, non aliud, quam ipsum Phu ad unguem referre. Etsi non desint (ut
audio) qui profiteantur Phu alterum à Valeriana se inuenisse, quod floribus narcissi proueniat. At quia id pro certo
comperit non habeo, & quia non desunt, qui talia fabulentur, non est, quid hac in re certi affirmare possim. Est et

Valeriana maior.

10 Valeriane alterum genus, quod minus appellant, cuius caulis iuxta folia, quæ quadantenus maioris similitudinem re-
ferunt, molli lanugine pubet, reliqua uerò parte maiori non absimile assurgit, floribus subpurpureis, in umbellam si-
mul coënantibus. Radices miti hæc tenues, quæ in multifidas conglomerantur fibras, odore misto inter iridem, &
nardum. Vtraq; odore commendatur: proinde eas uestibus quidam interponunt. Phu (ut scriptum reliquit Gale-
nus lib. VIII. simplicium med.) odoratum quodammodo est. Huius herbæ radix nardo uiribus similis, sed tamen ad
pleraq; infirmior. Urinam plus mouet, quam aut Indica, aut Syriaca nardus: similiter autè ut Celtica. Simile Phu
asserit ipse Galenus esse Carpesium, cuius cum nullibi meminerit Dioscorides, ut rectè seiri possit quidnam senioribus
Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio eius uires & formam describam: is enim lib. VII. simpl. med.
sic habet. CARPESIVM simile est uocato Phu, non gustu tantum, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: pro-
inde magis eo etiam uiscerum obstructions extergit, et urinam mouet, renesq; calculis degrauiatos expurgat. Non ta-
men eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cum amomi, si non ad manum sit, usurpare, sicuti faciebat Quintus.

Valeriana mi-
nor.

Phu uires ex
Galeno.

Carpesij con-
sideratio.

20 Præstantius est Carpesium ponticum lærtio: non tamen uel ipsum cinnamomi uiribus uicinum est, imò non paruo de-
terius optima cassia. Nuncupatur utraq; à montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur. Ingensq; eius pro-
uentus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium,
ut quod uiribus nihil ab optima cassia differret, in theriacæ compositione imponebat. Ego idcirco eius plurimum mecum
attuli ex ea peregrinatione, qua orientis provincias adij, diligenterq; repositum nunc usq; multum seruo: quod odo-
rem etiamnum & saporem, si non qualem prius habebat, certè nondum exoletum retinet. Est autem Carpesium her-
ba phu appellato genere similis, ualentior tamen, atq; odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ
nascitur, emiturq; propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis uestriam illuc accesserit, Carpesij plurimum emat,
cum id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo

hæc sunt
cinnamomum
& carpesium

30 reperuntur genera; unum quod lærtium; alterum, quod ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur, utraq;
nomen adepta, sed ponticum melius est. Quod cum eius non parum haberent, permultis medicamentis admiscui in qui-
bus phu uocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odo-
ratæ qualitatis gustu odoratuq; sentitur. hæc tamen Galenus. Verum quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè
fuerit explicare & mihi, & cæteris materiae medicæ scriptoribus. Tametsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiã
Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Auicennæ, Serapionis, & Actuarij auctoritatibus in-
nixi, fructus piperi similes, qui uulgo Cubebe uocantur, legitimum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno car-
pesium uocatur, sub cubebe nomine ipsius Galeni testimonio sic describit. Cubebe est medicina facultate, & sapore
phu non absimilis, quanuis longè tenuior. quare obstructions totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum
pellit. In hac sere sententia uersatur. & Auicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius, qui

Quorundam
opinio.

40 Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod à barbaris κομβέλας uocari
ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quod Galeni carpesium, & Arabum cubebe nulla ex parte differunt.
Veruntamen illud animaduertendum est, quod eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruel-
lius, & Fuchsius) uulgares septastriorum cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicenna, & Actua-
rius. quandoquidem qui dixerit cubebas plantæ fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari
posse putem, id usquam dixisse Galenum. qui carpesium describit his uerbis. λεπτά δὲ ἐστὶ τὰ καὶ φη, παρὰ
τὸ λησιὰ τοῖς ἀκροποσί τῶν κινναμώμου. hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Ipsumq;
phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cum tantum phu radices in usum medicum ueniant, facile dici
potest, carpesium Galeno potius radicem esse sarmenta, quam caulium; & præcipue cum asserat diu asseruari posse.
quandoquidem solidiores sunt radices, quam caules, qui facile in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt.
Præterea cum Galenus aliàs cinnamomi uirgulta ellebori radicibus comparauerit, hic mirum uideri non debet, quod

Hermo. Ruel-
lij & Fuchij
error.

50 idem contra sarmentosæ carpesij radices cinnamomi uirgultis similes fecerit. Adde etiam, quod in plantis non solum
caules sarmentosi, uerum etiam radices plures sarmentosæ Dioscoridi appellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsi-
um in suis Paradoxis immerito impugnasse Leoniceum. Ad hæc gustantibus nobis uulgares officinarum cubebas, nullum
prorsus phu saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Ga-
leni carpesium. Ob id igitur, ubi apud Græcos carpesium medicamentis admiscui reperitur, & cubebe apud Mau-
ritanos, phu eorum uice, cum sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quam cubebe uulgaris usus, erunt
subijcienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprime doctus, quanquam nouit cubebas nostrates carpesium non esse;
non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebarum hi-
storia etiam Serapio. quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cuius
autem stirpis fructus uulgares CUBEBAE sint, quid affirmare possim non habeo, cum ex orientali plaga nobis pe-
regrinæ asserantur. Etsi eas dixerim odoratas esse baccas, racematim coherentes, corymborum hederæ modo: qui
gustui

simile est

Serapionis la-
pius.
Cubebarum
vulgarium cō-
sideratio.

Nomina.

gustui præter odoris gratiam, acrimoniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quod ex calfacere ualeant tertij ordinis initio, & siccent in fine eius. Quamobrem languentem ex pituita uentriculum, uel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant. Lienem iuuant, status discutunt, & frigidis uteri affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt, & cerebrum roborant. Quod φῶν Græcis omnibus, aliquibus etiam αἴγυια νόσος dicitur: Latinis, Phu, & syluestris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hispanis, herua benedicta: Gallis, Valeriane.

Μαλαβάθρον.

MALABATHRVM.

CAP. XI.

MALABATHRVM arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quodam odoris cognatione: permulta enim nardum olent, quemadmodum phu, asarum, niris. Secus autem res se habet: nanque Malabathrum folium sui generis est, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatans aquis, sine radice. Id collectum statim lino transiuitur, & siccatum reconditur. Tradunt siccatis æstiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non euenit, ne amplius quidem renasci. Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriens, quod diu in sua vi odore permaneat, & nardum sapore imitetur, nullo salis gustu. Infirmum uerò, & minutim contusum, præsertim si cariosum uirus olet, uitosum est. Eisdem nardo sortitur uires: sed efficacius omnia præstat. Urinam uehementius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri uis. Lippitudinibus, inflammationibusque tritum, & in uino feruefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & suauitatem commendat. Vestium quoque odorem interpositum feruat, & ab erosione tuctur.

Malabathri
consideratio.

MALABATHRVM, quod pleriq; folium Indicum uocant, qui hac ætate uiderit, habeo neminem. Nascitur (ut Dioscorides inquit) in India palustribus tantum locis, aquis absq; radice innatans, lenticule aquaticæ modo. Sed nec inde amplius ad nos aduehitur, quod fortasse indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balsamum in Syria. Etenim Dioscorides refert, Malabathrum non renasci, nisi siccatis æstiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus peruratur. Quod cum iamdiu forte non sit à natura factum, uel potius sit ab indigenis omissum ob eorum negligentiam, facile postea euenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum sit. Plinius lib. XII. cap. XXVI. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cuiusdam Syriacæ folium esse ait, his uerbis. Dat & Malabathrum Syria, arborem folio conuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad unguenta. Fertior est eiusdem Aegyptius: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, scabrumq; quodam salis gustu. Minus probatur candidum. Celerrimè situm in uetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uerò in uino subferuefacti antecedit alios. hætenus Plinius. Qui tamen præter Dioscoridis sententiam præstantius Malabathrum duxit, quod falsum est, non quod insulsim. Ceterum non desunt, qui Indici folij loco, casia arborum folia, ex Alexandria aduecta, quæ Lauri, uel arbuti frondes referunt, in Malabathri usum uendicant. Hæc Hermolaus, Ruellius, pariterq; Brasauolus eos secutus, nulla (quod equidem sciam) auctoritate, Nigritarum Tembulum esse arbitrantur. Verum cum adhuc eorum, qui Tembuli historiam, & notas scribant, inuenierim profecto neminem, quanuis de eo Auicenna breuiter scripserit; idcirco illa potius asseram arborum folia esse nobis penitus incognita, quam horum sequar opinionem. Nullo itaq; modo hæc ad usum ueniunt admittenda: siquidem eam eorum facultates nos lateant, non est cur ea comprobare ualeamus. Sed ubi Malabathro opus sit, casiam odoratam, uel Indicam nardum supponendam putamus, Galenum secuti, qui ita decreuit tum in succidancis, tum etiã lib. VII. & VIII.

Hermolai,
Ruel. & Bras-
auolinio.Fuchsij opi-
nio explora.

simplicium medicamentorum. Quamquam Fuchsius in libro, quem de compositione medicamentorum nouissimè edit, dum ea perpendit, quæ Auream Alexandrinam conficiunt, Malabathri loco Atractylim statuit subijciendam, Galenum (ut inquit) in libello de substitutis medicamentis secutus. Sed certe non satis possum mirari Fuchsium, utrum alioqui doctrina & iudicio clarum, in hac re (ut mihi quidem uidetur) manifesta, minus rectè sensisse. Nam ut omittã, in libro illo de medicamentis, quæ inter se commutari possunt, qui tamen liber Galeno adscriptus censetur, me nulloquam legisse, quod atractylis Malabathri uicem suppleat, sed casia odorata, & nardi spica; est Dioscorides hoc loco, est Galenus locis antè citatis in simplicium censu: qui uno quasi ore fatentur, eandem uim habere malabathrum, quam nardum. Quorum equidem auctoritati grauisimæ longè satius adherendum existimo, quam ut temere fortasse sit atractylis in malabathri locum substituenda. præsertim cum nobis non desit copia nardi, & casia odorata: atractylis autem uera hætenus, mea opinione, desideretur, ut libro tertio suo loco latius ostendemus. Quod etsi concedamus, hanc aliquibus compertam esse, tamen quis audebit ea uti pro malabathro? etenim nullus, quod sciam, atractylim odore commendauit: at malabathrum Dioscorides non solum odoratum facit, sed etiam idipsiun ἐν τῇ ἐνωσδι hoc est, in odoris bonitate permanere affirmat. Excalfacit Malabathrum (ut auctor est Auicenna) siccaturq; ordine secundo. Μαλαβάθρον, καὶ φύλλον sic Græcè, Latine autem Malabathrum, & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano.

Nomina.

Κασσία.

CASSIA.

CAP. XII.

CASSIA, cuius complura sunt genera, iuxta odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis famento: folijs piperis. Eligenda est fuluescens, pulchri coloris, corallij æmula, perquam angusta, longa,